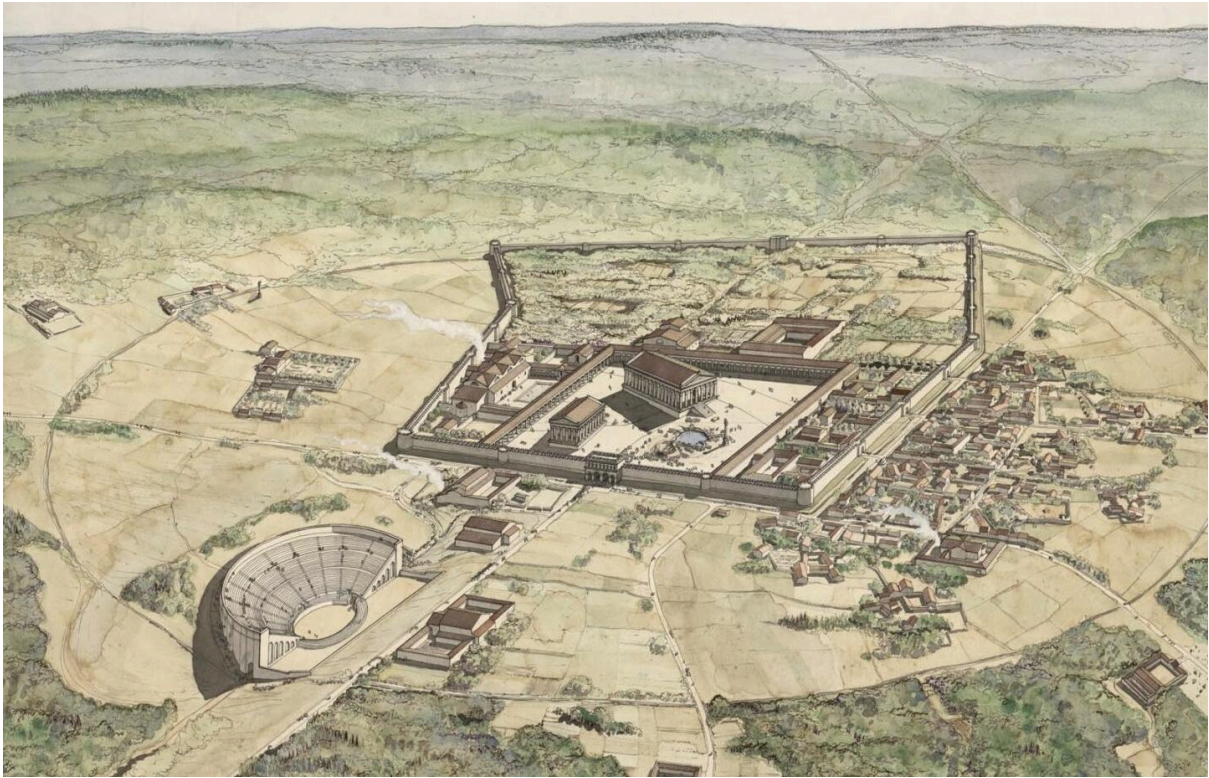

Architectuur, Leefbaarheid en NOVIOTECTO

Drie tijdperken en vier principes

Aquarel van de Franse architect/archeoloog Jean-Claude Golvin

Andesina (het huidige Grand, Frankrijk).

Oorspronkelijk een Gallisch heilig oord gewijd aan de god Grannus. In de Romeinse tijd werd deze plek niet vervangen, maar opgenomen in een nieuw architectonisch ensemble met tempels, processieruimten en een amfiteater. De Gallische god werd geïdentificeerd met Apollo en het heiligdom kreeg een nieuwe architectonische orde en betekenis. Het complex laat zien hoe bouwen kan voortkomen uit de kracht van een plek: een transformatie waarin landschap, cultuur en architectuur opnieuw op elkaar worden afgestemd. Dergelijke Gallo-Romeinse ensembles fascineerden mij al op jonge leeftijd; hier begon feitelijk mijn zoektocht naar de betekenis van bouwen en architectuur.

Inleiding

De manier waarop mensen bouwen is in de loop van de geschiedenis ingrijpend veranderd. Waar bouwen lange tijd deel uitmaakte van een bredere bouwcultuur, ontwikkelde architectuur zich vanaf de Renaissance steeds meer tot een afzonderlijke ontwerpdiscipline. In de moderne tijd heeft deze ontwikkeling geleid tot grote technische en formele vernieuwingen, maar ook tot nieuwe vragen over de kwaliteit en leefbaarheid van de gebouwde omgeving.

Veel historische steden en nederzettingen worden nog altijd ervaren als vanzelfsprekend leefbaar. In veel hedendaagse ontwikkelingen blijkt het daarentegen moeilijker om dezelfde ruimtelijke samenhang en herkenbaarheid te bereiken. Dat roept de vraag op welke aspecten van bouwen in de loop van de tijd zijn veranderd.

Om deze ontwikkeling beter te begrijpen kan de geschiedenis van architectuur worden bekeken als een opeenvolging van drie tijdperken

- het tijdperk van de **bouwcultuur**
- het tijdperk van **architectuur als ontwerpdiscipline**
- het begin van een **hernieuwde zoektocht naar leefbare omgevingen**.

Binnen deze zoektocht probeert **NOVIOTECTO** een aantal fundamentele uitgangspunten van bouwen opnieuw zichtbaar te maken. Deze uitgangspunten kunnen worden samengevat in vier samenhangende principes:

- **mens**
- **plaats**
- **energiewerking**
- **tijd**.

De volgende tekst beschrijft eerst deze drie historische tijdperken van architectuur en vervolgens de vier principes van NOVIOTECTO. Daarna wordt deze benadering in verband gebracht met de klassieke architectuurtheorie van **Vitruvius** en zijn triade:

- Firmitas (stevigheid)
- Utilitas (bruikbaarheid)
- Venustas (schoonheid)

Deze triade heeft eeuwenlang het fundament van het architectuurdenken gevormd.

Het document sluit af met een korte toelichting op de achtergrond van **Robert Geurten** en de ontwikkeling van de benadering NOVIOTECTO.

NOVIOTECTO verbindt daarmee een analyse van het verleden met een richting voor de toekomst van leefbare omgevingen.

Drie tijdperken van architectuur

Het tijdperk van de bouwcultuur

Gedurende het grootste deel van de menselijke geschiedenis maakte bouwen deel uit van een bredere **bouwcultuur**. Architectuur was geen afzonderlijke discipline, maar een vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijks leven. Huizen, straten, pleinen en nederzettingen ontstonden in relatie tot landschap, klimaat en gemeenschap.

Gebouwen werden gemaakt door vakmensen en ontwikkelden zich geleidelijk in de tijd. Zij konden worden uitgebreid, aangepast of anders gebruikt wanneer omstandigheden veranderden. Architectuur was daardoor geen vast object, maar een **proces van voortdurende transformatie**.

In deze bouwculturen werd bouwen afgestemd op de **plaats** waarin het ontstond. Landschap, water, licht en oriëntatie speelden een rol bij het situeren van steden en nederzettingen.

Ook de **ervaring van ruimte** werd serieus genomen. Verhoudingen, licht en materialen beïnvloedden hoe een plek wordt beleefd. In verschillende culturen werd deze werking beschreven in tradities zoals het Indiase **Vastu Shastra** en het Chinese **Feng Shui**.

In de Romeinse wereld werd het karakter van een plaats aangeduid met het begrip **Genius Loci**, al bestond het besef van de eigen aard van een plek ook in andere Europese tradities.

Leefbaarheid ontstond in deze bouwculturen niet als afzonderlijk doel. Zij was het resultaat van een samenhang tussen **mens, plaats en bouwen**.

Het tijdperk van architectuur als ontwerpdiscipline

Vanaf de Renaissance begon architectuur zich geleidelijk los te maken van deze bouwcultuur. Architectuur werd steeds meer een artistieke en intellectuele discipline. De architect werd een ontwerper van gebouwen.

In de twintigste eeuw werd deze ontwikkeling versterkt door de moderne architectuur. Nieuwe technieken en materialen maakten het mogelijk om radicaal andere gebouwen te ontwerpen.

Het gebouw werd daarmee vaak een **ontworpen object**: een vorm die in één keer wordt bedacht en gerealiseerd.

Deze benadering bracht belangrijke vernieuwingen voort, maar had ook gevolgen. Verschillende aspecten die vroeger vanzelfsprekend waren verdwenen naar de achtergrond:

- de relatie tussen gebouw en **plaats**
- de **ervaring en energiewerking van ruimte**
- de mogelijkheid van **transformatie door de tijd**

Veel moderne gebouwen blijken daardoor moeilijk aanpasbaar wanneer omstandigheden veranderen.

Tegelijkertijd wordt het bouwen in de huidige tijd sterk beïnvloed door technische en energetische eisen. Het debat over duurzaamheid richt zich vooral op energiegebruik en prestaties. Hoewel dit belangrijke vragen zijn, blijven andere aspecten van leefbaarheid daardoor vaak onderbelicht.

Het begin van een herontdekking

De groeiende aandacht voor identiteit, plaats en leefbaarheid laat zien dat er een behoefte ontstaat om architectuur opnieuw te verbinden met de bredere werkelijkheid van bouwen.

Veel architecten en onderzoekers voelen dat bepaalde aspecten van bouwen verloren zijn gegaan. Historische bouwculturen en andere tradities laten zien dat deze aspecten vaak verband houden met de relatie tussen **mens, plaats, ruimte en tijd**.

Binnen deze context ontstond in 2016 de benadering **NOVIOTECTO**.

NOVIOTECTO probeert geen nieuwe stijl te formuleren. Het probeert zichtbaar te maken wat in veel bouwculturen ooit vanzelfsprekend was.

De vier principes van NOVIOTECTO

De benadering van NOVIOTECTO kan worden samengevat in vier fundamentele principes.

Mens

Architectuur bestaat uiteindelijk voor de mens. Mensen gebruiken gebouwen niet alleen, zij geven er ook **betekenis** aan. Wanneer mensen zich met een plek kunnen identificeren ontstaat een gevoel van verbondenheid.

Leefbaarheid ontstaat wanneer mensen zich in hun omgeving kunnen herkennen.

Plaats

Elke plek bezit een eigen karakter. Plaats verwijst niet alleen naar landschap en omgeving, maar ook naar de ruimtelijke structuur van **straat, plein, stad en nederzetting**.

Architectuur maakt altijd deel uit van een groter geheel. Leefbaarheid ontstaat wanneer gebouwen bijdragen aan de samenhang van deze ruimtelijke structuur.

Energiewerking

Ruimte heeft invloed op hoe mensen zich voelen. Licht, verhoudingen, materiaal en oriëntatie kunnen rust en harmonie oproepen of juist spanning veroorzaken.

Veel traditionele culturen hadden aandacht voor deze **energiewerking van mens, plek en ruimte**. Zij begrepen dat architectuur niet alleen een fysieke structuur is, maar ook een ervaarbare werkelijkheid.

Tijd

Architectuur leeft in de tijd. Gebouwen veranderen mee met het leven van hun bewoners. Zij worden uitgebreid, aangepast of anders gebruikt.

Wanneer architectuur ruimte laat voor deze ontwikkeling kan zij een duurzame relatie met haar omgeving opbouwen.

Een herinterpretatie van Vitruvius

De basis van de westerse architectuurtheorie werd al in de oudheid beschreven door **Vitruvius**. In zijn werk formuleerde hij drie principes voor goede architectuur: stevigheid, bruikbaarheid en schoonheid.

Deze triade heeft eeuwenlang het denken over architectuur bepaald. In de moderne tijd zijn deze principes echter vaak versmald tot technische en esthetische criteria.

Binnen **NOVIOTECTO** wordt deze klassieke triade opnieuw gelezen. Niet als een schema voor het ontwerpen van objecten, maar als een aanwijzing dat architectuur alleen betekenis krijgt wanneer verschillende dimensies met elkaar in samenhang worden gebracht.

De vier principes van **NOVIOTECTO** — mens, plaats, energiewerking en tijd — kunnen daarom worden gezien als een hernieuwde lezing van deze architectuurtraditie.

Vitruvius beschreef hoe architectuur goed gemaakt moest worden.

NOVIOTECTO vraagt hoe architectuur opnieuw **leefbaar** kan worden.

De kern

Wanneer de drie tijdperken van architectuur, de vier principes van NOVIOTECTO en de herlezing van Vitruvius samen worden bekeken, ontstaat een eenvoudig maar fundamenteel inzicht.

Leefbaarheid ontstaat niet vanzelf uit techniek, regelgeving of vormgeving alleen. Zij ontstaat wanneer bouwen opnieuw wordt begrepen als een proces van **afstemming**.

- Afstemming tussen de **mens** die ruimte gebruikt en beleeft.
- Afstemming op de **plaats** waarin gebouwd wordt.
- Afstemming op de **energiewerking** tussen mens, plek en ruimte.
- Afstemming op de **tijd**, waarin gebouwen kunnen veranderen en zich ontwikkelen.

Daarmee verschuift architectuur opnieuw van object naar proces, van vorm naar relatie en van controle naar samenhang.

Leefbare architectuur ontstaat wanneer bouwen wordt afgestemd op mens, plaats, energiewerking en tijd.

Dat is de kern van **NOVIOTECTO**.

Over

Robert Geurten werkt al meer dan veertig jaar in ontwerp, bouwpraktijk en onderzoek binnen de architectuur. Na zijn studie bouwkunde was hij betrokken bij uiteenlopende projecten, van woningbouw en utiliteitsbouw tot restauraties en stedenbouwkundige studies.

Vanuit deze praktijk ontwikkelde hij **NOVIOTECTO**, een benadering waarin bouwen wordt begrepen als een proces van afstemming tussen mens, plek, gebruik en tijd, met leefbaarheid als centraal uitgangspunt.